

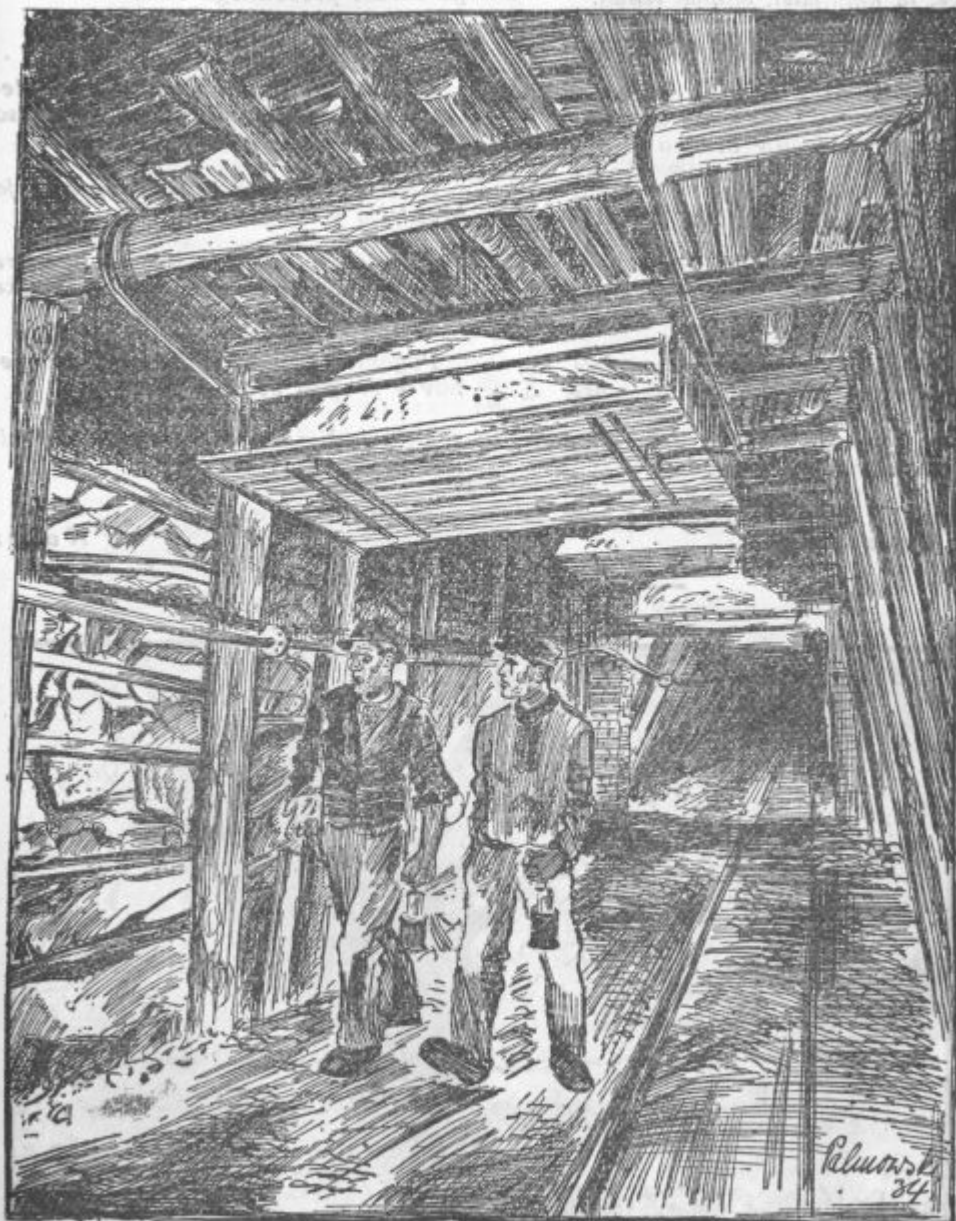
ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA REVIIJA — PRILOGA PONEDELJSKEGA JUTRA

ST. 18.

V LJUBLJANI, 1. MAJA 1937.

KNJIGA 21

ERICH PALMOWSKI

7 RUDNIKU

ČLOVEK IN DELO

Sebe ne boš spoznal nikoli. Skušaj spoznati svoje delo in ko boš spoznal, česa si sposoben, delaj na tem z vsemi močmi.

Delo je življenje. Kdor govori drugače, ni kapitalist, ampak lenuh.

Človek brez dela je senca smrti.

Kdor je brez dela po lastni krivdi, obtožuje sebe, kdor nima dela po krivdi drugih, obtožuje družbo in njen sestav.

Človek izpopolnjuje z delom svoje sposobnosti.

V brezdelju se kote prevratne misli in obupna dejanja.

Svojega dela ne moreš prodati, ker je delo vsebina tvojega življenja.

Ne prepusti svojega dela nikomur, dokler si njegov gospodar.

Delo je bogastvo, bogastvo brez dela je preketstvo.

Samo delo da vrednost denarju.

Delo naj bo merilo za dolgotrajnost življenja.

Več ljudi umre zaradi brezdelja nego zaradi preobilnega dela.

Za lenuha je vsako delo pretežko.

Duševna lenoba je nevarnejša od telesne. Možgani izobraženega lenuha so leglo hudobnih in zavratnih misli.

Vera v onostranstvo ne upravičuje brezdelja v zatajevanju.

Načrtno trgovanje z dušami ne more biti opravičilo za brezdelje na stroške večnosti.

Pogumen človek se ne boji neuspehov v svojem delu.

Delo je življenjski zakon posameznikov in narodov.

Ni počitka brez dela.

Notus

L O V N A G O B E

Ob obrežju Floride se razprostirajo znatni vlaki gob. Izkoriščajo jih grški doseljenci, ki slovejo v Sredozemskem morju kot izvrstni potapljači. V Mehiki so opustili svoj način lova, ker ondi mrgoli morskih volkov. Potapljač si obleče skafander — nepremočljivo obleko — in se spusti v globino. Volkovi preže na plen, otepaje z repom in plavutami. Toda plaši jih okrogla oblika, v kateri je ribičeva glava. Zlasti jih begajo zračni mehurci, ki vrve iz potapljačeve glave, zato se drže v spoštljivi razdalji. Kadar se zbere le preveč ljudožerov — »man-eaters«, kakor pravijo tem roparjem po vseh oceanih — izpusti potapljač še dodaten brizg zraka, ki dela v vodi čudne bisere in glasove, da se grabežljivci v strahu odmaknejo.

Polipi, precej močni v Mehiškem zalivu, pa lahko zgrabijo golega kakor oblečenega potapljača. Njih nevarne pipalke se oklenejo moža in bi ga naglo zadušili, če si ne bi pomagal z ostrim nožem, s katerim trga gobe od skal: hobotnico zabode v nogo in se da brž povleči na površino, da ga ne bi popadli morski somi, katerih bojazen pred mehurčki se hitro umakne krvoločnosti.

Mlad potapljač s gobam!

Frane Tanfara v svoji potapljaški opremi

Tudi v našem morju je znan lov na gobe. Nedaleč od Šibenika leži otok Krapanj, kamor le redko stopi noga sodobnega turista ali potnika. Otočani se preživljajo skoraj izključno z morskimi proizvodi. Vsi moški so ribiči in lovci na gobe. Otroci z desetimi leti se že uče potapljanja in če ne najdejo mesta na kakšni ladji, ostanejo vse življenje potapljači. Lov na gobe je seveda skrajno primitiven, ker so prebivalci otoka siromašni. Začne se navadno že v marcu. Popolnoma goli — kakor domačini Južnega morja — skočijo s čolna v vodo, odtrgajo ali odstrižejo gobe ter se vrnejo z vsako posebej spet v čoln. Delo je silno zamudno in revno na uspehih, toda otočani si ne morejo nabaviti dragih potapljaških oblek. Zato se morejo potapljati le v plitvi vodi. Globine so monopol edinega moža na otoku, ki si je omislil potapljaško obleko. Ta mož je Frane Tanfara, znan ob vsej dalmatinski obali kot potapljač-strokovnjak. Nalovljene gobe teptajo z nogami, da odstranijo iz njih vsa živa bitja in umazanost, nakar jih sušijo na soncu. Krapanjske gobe so dobro znane v inostranstvu.

Hvk.

EN MAV ČREZ IZARO, EN MAV ČREZ GMAJNICO

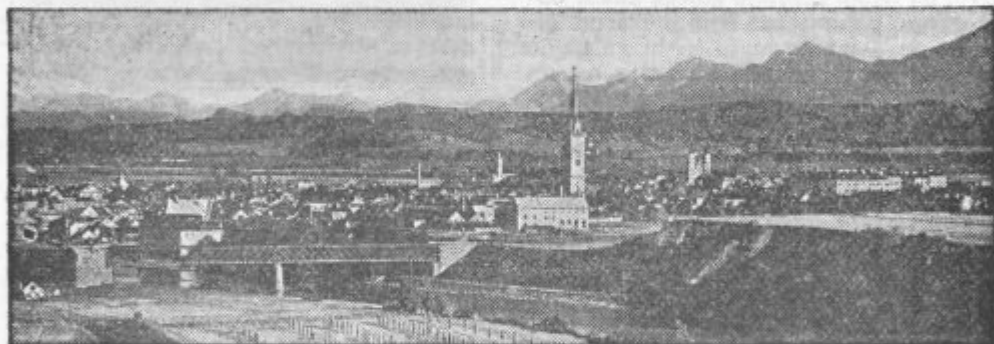
DR. ANTON DEBELJAK
NADALJEVANJE

Po istem potu kakor njega dni turška tolpa smo pridrveli na Perovo tudi mi. Pozdravil nas je odličen rojak, recimo mu Sofer. V tem pretežno nemškem predmestju — tako poroča A. Oven v knjigi o Mešku (1934) — so med vojno avstrijske oblasti po krivem obdolžile župnika Trunka, češ da je Italijanom dajal znake, in so ga deli pod ključ. Prejšnji cerkovnik je bil na Perovi oče Iv. Grafenauerja. Ta gospod bi se smel pisati: Koseski. Kraj Grafenau slove po naše Kozlog, kar tolmači L. Pintar v L. Z. 1912 (600) kot Kozez log; istega izvora so po njegovi domnevi Kozes-

članku »Avstrija odbija kljukarje«. Zato ni čuda, če rajhovci srdito gledajo na njo, pojoč sramotilnico, ponatisnjeno v Prager Presse sredi marca 1937: Priesterhunde rollen durch Oesterreichs

Strassen
Und zerren, was deutsch, in ihre
schmutzigen Gassen.
Jagen, was deutsch ist, hinein in die Arme
des völkischen Tods,
Und töten was deutsch ist zu Ehren des
jüdischen Gotta.

Živimo v pokrajinah, ki jih je J. Ancel, geograf in zgodovinar balkanskih dežel, nazval »la zone des petites nations«, pas narodičev v svoji knjigi

Pogled na BELJAK

moje v občini Migarje v Celovškem okraju (svoja = krčevina, rovte), dalje Kazaze (n. Edling), morda še Kajžice, iz Kázezice.

Sofer moj učeni mi je razkazoval cerkev, katere se ovija legenda. V steno je bil l. 1738 vzdian kot običajno gradivo star bogec na križu. Zid se kruši in razpelo leze počasi na svetlo. Kadar se prikaže popolnoma na plano — pravi ljudsko izročilo — bo sodni dan! Neka slika predočuje paglavce, ki se plazijo po zidu in se jim odlučiti omet ob prijemu. »Sv. Antona kruh« je edini slovenski napis v hramu božjem.

Tod srečujemo prve petelinove hlače z belimi nogavicami, znak Hitlerjevih privržencev ali kljukarjev, kakor jih je krstil neki naš dnevnik 11. I. 1937 v

»La géographie politique et l'Europe centrale nouvelle« (Delagrave, 1936). O tem predelu je lani izšla cela rešta knjig, n. pr. O. Bauer, Zwischen zwei Kriegen? K. S. Chandan, L'Europe à l'aube de 1936; L. Marković, La politique extérieure de la Yougoslavie; G. Schacher, Mitteleuropa; Seton Watson, Die Stellung der Tschechoslowakei in Europa; E. Strauss, Tschechoslowak. Aussenpolitik. Vsa ta dela, z njimi pa tudi Le Monde slave, nov. 1936, se ujemajo v misli, da niti obnovitev Habsburžanov niti priključitev k Nemčiji ni lek za krizo v osrednji Evropi. Manj srečno roko je imel diplomat L. de Vienne s spisom Sršenovo gnezdo (Le Guépier de l'Europe centrale), kjer trdi, da je Mali sporazum izgrešil svojo na-

logo, ter priporoča sestav, čigar središče bi bilo »trikot Dunaj—Praga—Budapešta«. Za to bi morali Ogrski vrniti nekaj obmejnih pasov! Ostro ga je zavrnil Albert Mousset v J. des Débats 6. III. 1937, češ da so malosporazumske države v povojni zmedbi pokazale več politične zrelosti, več dinamizma, nego ga je bilo izza Marije Terezije treba za vladanje Avstrije. V svojem odgovoru 14. III. Louis de Vienne ni vedel povedati drugega trumfa kakor to, da se je pred l. 1914 Francija za Srbijo zanimala le zaradi svoje zveze z Rusijo. — Omenjeni »Osir« je bil nepotrebno mašilo kakor l. 1932 življenjepis »Charles Ier«, kjer avtor J. Troud ni drugega dokazal, kakor da je Avstrija morala izginiti. Škoda truda, g. Troud! Ali ne pomeni vaše ime v francoščini luknja!

Kakor ima Črna gora v Cetinju svoj relief, tako ga ima Koroška tu. Misel zanj je sprožil E. Pliwa, izvršil pa jo je geoplast Oberlercher v l. 1891—1913. Po tem obisku v zatohlem prostoru sem upal, da pojdemo tja kjer Bog roko ven moli in da nas bo gostilničar vprašal: »Aj vam je ževčnega?« Opazujoč novice — danes so prvi nabori po svetovni vojni! — smo jo pa zavili le v vežo božjo v belem Beljaku, kjer ima spominsko pločo nekdo z Vrhniko. Druga ploča nagovarja potnika:

En viator
hic jacet in fossa
Mariae Josephae ossa...

Dne 25. I. 1348 se je cerkev podrla iz simpatije do koroškega Rigija, Dobrača, ki se je takrat sesul. O njem si nemara čitil povest A. Achleitner »Die

M. MALITZ

TEŠKO DELO NA PROGI

Dobratschrose«, vsaj v Jelinek-Pollak-Streinzovi čitanki.

Disce mori — uči se umirati — nam ljubeznivo svetuje spomenik postavljen padlim junakom. Ali se je vredno mučiti, se učiti za enkratno uporabo? je pravil med svetovnim pokoljem oni židovski častnik, ki si je upal zastopati stališče: Rajši 5 minut strahopeten kakor svoje žive dni mrtev! Možak pač ni spadal med vrsto ljudi, ki jih je imevalo Patridioten.

Srednjeveška zgodovina Beljaka govori le o njegovi trgovini pa njegovih rudnikih, trdi H. Noé (Deutsches Alpenbuch II, Gloggau, brez letnice). Kakor na Tirolskem tako je tudi v beljaški okolici augsburško pleme Fuggerjev pospeševalo delo v svinčenih rudnikih. Potomec tega rodu, ki ga Kette omenja v nekem sonetu med velebogatinji, S. Fuger, je bil šolski upravitelj (1871—90), kakor najdeš pri St. Singerju v omenjeni knjigi.

Romantična razlaga imena je bila Villa ad aquas, ki jo hidrofobni Noé pobija, ne da bi vedel za boljše. V Melikovi Slov. I. pa vidiš, da je naziv pred-slovenski: Bilachinium. S francoskim okrožjem — arrondissement de Bellac, zastopanim v Parizu z močnim društvom, ki je letos izvolilo limuzinsko kraljico (J. des Débats 10/II) — pač nima nič skupnega?

Mesto — 24.000 duš — ima najnovejši tip realne gimnazije. S I razr se bodoči učenjaki vadijo v latinščini, s III. v angleščini, s V. franc. (ital.) Šolnina je znašala 56 šilingov, poslej bo 64, ubožnim se zniža na 7. Počitnice trajajo od 4. VII. do 14. IX. Slovenskih dijakov je 9 (v Celovcu 90). Tu je nastavljen Mih. Rostohar.

Prišli smo prerano, da bi bili videli mednarodni gasilski kongres (12. VII.), a ta se je vršil pre zgodaj, da bi bil mogel gasiti vas Prapreče upepeljeno 22. IX. Blizu nje se je rodil bukovnik ali kmetiški pesnik Drabosnjak gorostasno babjeveren mož, o katerem je razpravljal dr. Kotnik v Času 1910 in DS 1922.

Mestna cerkev sluje po raznih umetninah, ki jih omenja dr. J. Mal (Zgodovina umetnosti. 1924) Prepisal sem si nekaj zanimivih stenskih izrekov, pa so mi žal utonili v oceanu mojih papirčkov. Kakor veste, je slikar Jan Ljubljanski doma iz Beljaka, njegov oče Friderik je 1428 napravil znamenite podo-be v Millstadtu.

Ko smo si nasitili duha, je treba misliti na telo. Ta »tempelj božji« je spoštovanja vreden, čeprav ga je moja stara mati v nič devala s pregovorom: Telo je ubit lonec, duše ne bo nikdar konec! — Krenili smo torej na zakusko k Bukanu. Če bi Francoz čul to ime, bi ga streslo, saj mu karaijski naziv »boucan« pomeni dimnico, sušilnico, pa tudi zaglušen dirindaj. Vsega tega Hotel Post nima. Najprej me je zbodel napis Waschraum, a zaman sem se oziral, kje stoji Naschraum. Nazadnje smo ga našli: na dvorišču v senci je naš prostor, kjer si bomo privoščili guljaš in klobase, v mislih pojoč one verze, ki jih je skoval moj nedavno umrlj prijatelj Janez Kovač »Idriota:

Mi jemo klobase, klobase
čeprav nam rivček zrase ..

Da ne bodo godrnjale v živem grobu, jih zalivamo s pivom: ena libacija iz vrčka stane 50 grošev. Miniaturne zemlje so po dinarju.

Ko je duša privezana, stopimo v svoj »glavopobil« in drrr naprej. V oči me zbode veletrgovina Tomsche, nato pat-patachonska tvrčka Klein & Lang, dalje spomenik Th. Koschat. Da se je ta glasbenik, ki je s svojimi motivi, nabranimi po slovenskih tleh, očaral Prochasko (cesarja F. Josipa I.), da se je torej pisal Kosmat, bi se bil kaj lahko polatinil v: Comatus.

D A L J E

Fr. Walther; TOVARISA

Demokracije se morajo odpovedati svoji pasivnosti, ako se hočejo rešiti. Kdor se samo brani, umre in demokracije morajo v svojo rešitev napadati in delovati.

F. S. NIHI

V E Č E R N E U R E

IGNAC KOPRIVEC

I.

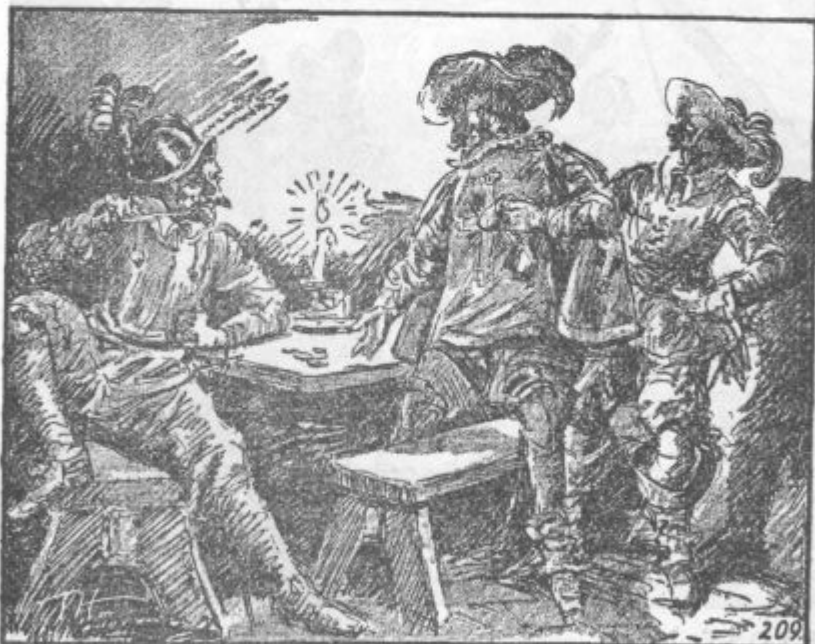
Zunaj postaja somračno. Krim in Golovec se še komaj ločita od sinjine nebesa. Ni več jasnih obrisov, ki jima sicer dajejo izraz samostojne, spokojne in leno počivajoče gmote; vse ostrejšje črte so zabrisane, zlite skoraj v istobarvni odtenek, le na spodnjem delu, kjer se nebesno obzorje bliža zemlji, je senca gorovja močnejša, izrazitejša in gosteje nanesen.

V čistem, po pomladi dehtečem ozračju, se čuje naglo plahutanje peruti. Morda lete zakasnele vrane, morda golobi, ne vem, nikoli v vsem času, kar opazujem te večerne pojave, mi ni prišlo na misel, da bi bilo dobro prepričati se, kakšne so prav za prav te ptice, ki prilete, zaplahutajo in jih ni več, kakor misli v pomladni noči.

Taki večeri, ko zadehti po pomladni samo za hip, da komaj ujamate njen vonj, so lepi in opojni, človek zaživi od

TRIJE MUŠKETIRJI

ALEKSANDER DUMAS SZ. © ILUSTRIRAL NÖRRETRANDERS © FOKATIS NI DOVOLJEN

IZGUBILI SMO

Čakanje je zmerom dolgo. D'Artagnanu se je zdelo, da ima dan osem in štirideset ur. Samo Athos je bil miren. Ostali so v skrajni napetosti skoraj sleherni dan opazovali pot, po kateri naj bi se Planchet vrnil.

»Ne bodite vendar otroci in ravnajte se po meni,« jih je hrabil. »Privoščite si kozarec dobrega vina.«

»Prav radi,« je odgovoril d'Artagnan,

»da bi le vino ne bilo iz Myladyne kleti.«

»Tebe je težko zadovoljiti. Pomisli vendar, kako lepa je ta dama!«

Zadnji večer je sedel kot običajno z dragoncem v pivnici pri igri do mrozova. Bilo je pol osmih.

»Izgubili smo!« je zašepetal d'Artagnan Athosu.

»Kaj zato,« je odvrnil ta popolnoma mirno, potegnil iz žepa par zlatnikov in jih vrnil na mizo.

tistega samo enega toplega vdih in se počuti krepkejšega, veselejšega in celo srečnega, da mu morda tudi smeh uide, če mu niso že ustnice otrdele ob tesno stisnjenih zobeh, kajti dandanes je treba zobe stisniti, — vrag vedi zakaj, — nekateri ne verjamejo, jaz pa sem se že davno prepričal, da jih je treba.

Iz dimnikov se pričinja kaditi. Najprej zapleše v zraku plah belkast oblček, ki trepetaje medli v somraku, dokler ga ne razblini gostejši puh temnejšega dima, ki se stolpasto grmadi proti nebu, se nekje, v komaj dogledni višini raztrga v krpe, plavajoče brez cilja sem in tja dokler ne pridejo v naročje ve-

tru, ki jih s svojo neusmiljeno močjo razcefra in razkadi v nič.

Po cerkvah zvoní. O zvonjenje, to strašno zvonjenje! — Doma se čuje tako lepo: boječ glas zatrepče v zvoniku ter plava kot blaženo vzpodbujajoča in oživljajoča pesem od Goric na desni strani, pa gori od Kobušaka in doli do lovrenških gozdov, kjer se odbije in skuša v rahlih, umirajočih utripih najti pot nazaj v našo faro, toda že sredi poti omaga, utihne in se razblini, — tu pa zvoní tako čudno, oblastno in izzivalno, med zvonjenje pa se mešajo piski tovarniških siren, trobljenje vojaških tro-

NAPETOST JE POPUSTILA

»Pojdimo počivat,« je rekel Athos ter zapustil z d'Artagnanom beznico. Aramis jima je sledil skupno s Porthosom, ki si je zdaj pa zdaj iz obupa izpulil las iz brade.

V temi se je zdajci pred njimi pojavila postava. D'Artagnan jo je takoj spoznal in slišal njen glas: »Gospod, vzem sem vaš plašč, kajti noč je hladno.«

»Planchet!« je vzkliknil d'Artagnan. »Planchet!« sta zaklicala Porthos in Aramis.

»Seveda Planchet! Toda kaj je to čudnega? Saj je rekel, da bo noč ob osmih tu in prav sedaj bije ura ravno osem. Mož beseda si, Planchet. Če boš kdaj zapustil svojega gospoda, boš dobrodošel pri meni.«

»Ne, tega ne bom storil nikoli,« je rekel Planchet, »nikoli ne bom zapustil d'Artagnana!«

belj in klici lakotnikov, ki se potikajo po somračnih cestah.

Ko odleti tisti pomladni dih, me prav za prav prevzame strah, če pogledam skozi okno. Nič ne koristi dopovedovanja, da je tak februarski večer lep, včasih celo prelep, če ga človek opazuje iz zakurjene sobe s cigareto med prsti, z vedrim srcem v prsih in s porednimi očmi, zaprtimi za vse, kar leži izven narave same. Ampak tako težko je gledati in ne videti, poslušati in ne slišati. Toda dandanes mnogi preradi dremljejo in zapirajo ušesa, da jim ni treba videti in slišati, kar bi bilo treba. Morda je tako prav! — Da gotovo je

prav, zakaj čar februarskega večera je razbit, če prisluhnete tisti izven narave ležeči pesmi, ki je čudna, trpka in moreča, da vam razjeda srce in mori duha.

O boljše, stokrat boljše je zapreti okno ter se predati spominom. kaj bi gledal v obraz resnici, ko pa mi od omamnega večera ni mogoče odmisлити tistih postav trepetajočih lakotnikov, ki preklinjajo na cesti pod mojih oknom, — v sobi sem vsaj sam.

Takoj, ko ostanem sam, ko duša začuti samoto, se vzdignejo v njej spomini. Prav za prav jih ni veliko, — namreč takih, ki bi me opajali z lepoto in očarljivostjo, kolikor pa jih je, so le-

BODITE MIRNI!

D'Artagnan je takoj opazil, da mu je Planchet stisnil v žep neko pismo. Najrajši bi bil objel zvestega služabnika, pa se je premagal na javni cesti.

»Imam pismo,« je rekel Athosu in drugim.

»Brali ga bomo doma,« je odvrnil Athos in silil nemirnega d'Artagnana, naj mu sledi.

Prišli so v šator in prižgali luč. Da ne bi jih kdo motil, je ostal Planchet

pri vhodu na straži. D'Artagnan je s tresočo roko odprl pismo.

Bila je sama ena vrsta, napisana s tipičnimi angleškimi črkami.

»Hvala, bodite mirni!« to je bilo vse. Athos je vzel pismo iz d'Artagnanove roke, ga nesel nad luč, kjer je papir zgorel.

pi in ljubki, ker so iz tiste dobe, ko se še duša odpira vsemu na stežaj, ko še ne loči med dobrim in slabim, ker ji še ni znano, da vlada svet zlo. Da, to so prvi spomini, zato jih ljubim, poznejši so grozni, da me strese strah, kadar jih uzrem na dnu duše, kamor sem jih bil zaklenil, da bi me ne strašili v samotnih urah. Po brezdanjih prepadih me vodijo, po blatu in smradu, da se studim samemu sebi, in da se me loteva želja, udariti prav v sredo duše ter jih razgnati, da bi me ne mogli begati nikoli več. Ampak ti bolestni odsevi se pokažejo redko, zlasti ne v tistih minutah, ko zahrepenim nazaj v lépo davni-

no, da bi se pozdravil z edinimi prijatelji v svojem življenju.

Kakšno bi bilo moje življenje, Angela, če bi ne spoznal nekoč tebe? Komaj sem se te spomnil, že me tvoja nevidna roka boža po laseh, počasi drsi, časih se ustavi, stisne pramen las močnejše med prste, da bi me zabilelo, če bi me ne gladila ti; drobceni topli prsti drse dalje doli za tilnik, kjer se ustavijo, se oklenejo mojega vratu le za hip, za kratek hip in že se vračajo po isti poti, po kateri so prišli. — »Ostani, — ostani tu vsaj uro ali dve! Tu na mojem postelnjaku posedi; ogrnil te bom, noge ti ovijem, da ti ne bo mrzli

LAHKO NOČI

»No, zdaj imaš pravico do svojih sedem sto zlatnikov. Sicer pa bi te vsebina skoraj ne mogla spraviti v nevarnost.«

»Sam sem storil vse, da se je napisalo čim najmanj.«

»Kako to? Pripoveduj!«

»Ah, kaj, to je dolga zgodba!«

»Prav imaš, Planchet!« je rekel takoj Athos. »Najbolje bo, da počakamo do jutri. Zdaj je že pozno in mogli

bi opaziti, da imamo še luč.«

»Dobro, pojdimo spat.« je dejal d'Artagnan. »Lahko noč, Planchet!«

»Hvala, saj to bo prvič v štirinajstih dneh.«

»Tudi zame,« je rekel d'Artagnan.

»Zame tudi,« je zamrmral Porthos.

»In tudi zame,« je pristavil Aramis.

»Če hočem biti pošten, je z menoj prav tako,« so bile zadnje Athosove besede.

Veš tu je mrzlo, zunaj pa je še komaj februar. Ostani, zakaj samota je strašna, ven pa ne upam, ker se po cestah čuje jok sirot, bednejših od mene samega. K tebi bom sedel, molčal bom in pazil, da ti mrzaz moje sobe ne pride do živega —»

Pa ni prišla, še roko je umaknila z moje glave in njena prikazen je odplaval tiho, kakor je prišla.

Vedel sem. — že od nekdaj sem ve-

del, da ne bo prišla nikoli, ker je niti tedaj ni bilo, ko bi lahko prišla.

»Kaj, saj to so sanje, — blodnje, ki jim človek zapade, ko v mraku zapre oči, da se mu za zaprtimi trepalnicami prikazujejo pošastno grde prikazni, nekazni ljudje in nemogoči doživljaji! A vendar je tako prijetno zapreti oči in ubežati vsaj za hip vnanjim vtisom, ki so česče hujši od onih, ki jih kaže duša.

D A L J E

V. H. SCHULZE

M E S T O V P R A G O Z D U

Sredi brazilskega pragozda, skoraj 2000 km v vseh smereh oddaljeno od vsake civilizacije, leži moderno mesto Manáos, prestolnica države Amazonas: predstrža kulture v brazilski džungli.

Slikovit in prijazen je pogled na mesto s črnih valov Ria Negra. Iz temno zelene tropske džungle se svetlikajo bele hiše. Stolpi in strehe z rdečimi opekami. Lepa, pisana slika, polna lepote in barv. Toda takoj pri izkrcanju iz gine vsa ta krasota. Revne majhne kočice iz desk se vlečejo po vsem nabrežju. Zaradi vsakoletnih povodnji morajo stati na kolen. Tujec ima vtis, kakor da je prišel v veliko malajsko vas. Ob reki je živahno vrvenje. Vsako jutro pridejo Indijanci v svojih malih čolnih z najrazličnejšimi tropskimi sadeži. Kmalu te presenetijo moderne tehnične naprave na ogromnih plavajočih pomolih v rečnem pristanišču.

Skozi množico hiš prideš v elegantno, moderno mesto. Široke ceste, prostorni in lepi trgi s parki, novodobne palače. Lahko se ohladiš z mrzlimi pijačami v dobrih kavarnah ali s sladoledom pod eksotičnimi drevesi. Izven poslovnega mestnega dela občuduješ razkošne vile v raznih slogih. Če jih pa natančneje pogledaš, boš videl, da so v slabem stanju. Tudi razsežni vrtovi v predmestju so zapuščeni. V sijajnem »Theatro Amazonense«, kjer so nekoč gostovale znamenite italijanske, portugalske, španske in francoske gledališke družbe, so le redko dobre predstave tujih umetnikov na odru. Poslopje je zanemarjeno.

Manáos je bilo nekoč bogato mesto. Sicer je še danes važno središče za gumo, kakao in les ter segajo njegovi trgovinski odnosi še zmerom do Ekvadorja, Peruja, Bolivije in Kolumbije. Toda njegovega nekdanjega sijaja ni več. Mesto je obubožalo in postalo skromnejše. Pragozd, ki se širi tik do mestnih meja, raste naprej in Manáos živi v skrbeh, da ga lepega dne ne preraste in pogoltne. Zakaj to? Cena kavčuku je padla čez noč in spremenila bogataše v reveže. Brazilija ne more tekmovati s kulturo in kakovostjo Zapadne Indije. V tem je morda zaton velemesta v pragozdu.

V Manáosu so sezidali sijajne palače, razkošno gledališče, kinematografe,

električno cestno železnico, ki vozi skozi džunglo do svetских restavrantov v Floresu, toda pozabili so na kanalizacijo. V časih bogastva in razcveta so na to »pozabili«, zdaj pa ni več denarja za to. Kaj pomeni ta pomanjkljivost za mesto z nepovoljnim podnebjem, kjer se oglašata tudi malarija, ni treba omenjati.

Vendar je Manáos lepo, očarajoče mesto. Z vsake točke prideš peš v dvajsetih minutah v džunglo, kjer vidiš s palmovjem pokrite indijanske kočice sredi pravlično bogatega in fantastičnega rastlinstva. Nagi rjavi otroci se igrajo pred kočami, iz katerih se vije dim. Pristna romantična slika s prazvirnim čarom. G-ks.

Nekateri žive brez vsakega smotra in gredo skozi svet kakor slama po reki: ti ne hodijo, ampak zanaša jih.

Seneka

Če se ne bomo venili k svobodi (politični, gospodarski) bodo zajele naš kontinent grozovite vojne in ga postavile najbrže na višino Evrope v petem stoletju po Kristusu.
F. S. Nitti

Hannes Thierbach: KAMNAR
(Izorez)

IZ LITERARNEGA SVETA

ION CREANGA

1837—1889

Na Romunskem so nedavno proslavljali rojstno stoletnico tega pisatelja, prvega in najpomembnejšega pripovednika moderne romunske književnosti. Njegov rojstni kraj je selo Humulesti v Molavski (sev. Rom.). Ubožni dečko je bil 1859 posvečen v diakona. Ker pa je kot učitelj in duhovnik hodil v gledališče in na lov, ker je nosil kloubek namesto meniške čepice, so ga izbrisali v obeh poklicih. Ker je rajši živel nego umiral od lakote, je otvoril trafiklo. Pozneje so ga spet vzeli za učitelja. Kot tak je deloval do konca v Jasiju ter objavil celo vrsto učbenikov. Leposlovnji začetki njegovi stoje pod znamenjem velikega Eminesca. Creanga je romunski Jurčič. n. k.

ILJA ILF

Star 40 let je po kratkem trpljenju v Moskvi izdihnil slovstveni dvojček humorista Evgena Petrova. Ilf in Petrov sta skupaj pisala knjige, priljubljene po vsem svetu: roman »Dvanajst stolov«, povesti »Idealna osebnost«, »Nenavadna zgodba iz življenja v mestu Kolokolamsk«, »1001 dan ali nova šeherezada«, roman »Zlato tele«, filmsko knjigo »Enkrat poletje«, zbirko razprav »Veliki tabor zlatosledcev«. Eseje stá podpisovala s psevdonimom: Fedor Tolstojevski in Hladni filozof. n. k.

KNJIGE IN REVIIJE

Uredništvo je prejelo:

GUSTAV STRNIŠA, HARMONIKAR BINCEK. Ilustriral Niko Pirnat. Leto? Založba »Sidro«, Ljubljana, Stožice. Cena din 20.

KOROSKE NARODNE PRIPOVEDKE. Prvi zvezek. Zbral Vinko Möderndorfer. Ilustriral Fr Stiplovšek. 1937. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Broš. (za neude) din 12, vez. din 20.

LETOPIS MATICE SRBSKE, knj. 347, zv. 2. Na uvodnem mestu je članek dr. Vas. Popovića »Agrarni elementi v naši nacio-

IZ SODOBNE LIRIKE:

SVOBODNI DUH

Neznanec? Tujega jezika in rodu?
Preveč poznam te tvoje govornice
resnobni glas, da mogel bi verjeti,
kako rodila te je mati v blaznem snu

potem, ko morala te je spočeti
pod roko v temni sili, ki na svojem dne
golazen vidi le v človeku. Zdaj si tu —
otresi laž — in mirno glej mi v lice!

Ti mož si bil: duha vrednot stvaritelj
in človek bil si — borec za resnico —
zdaj komaj mogel biti bi učitelj

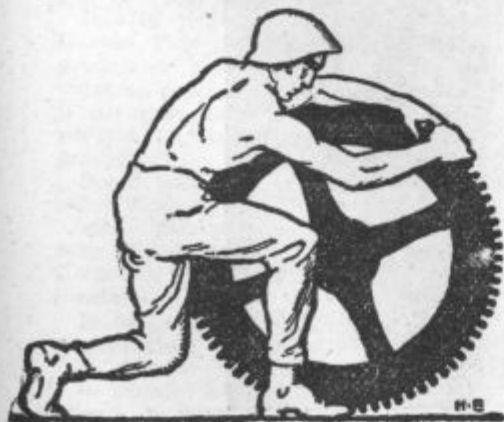
tovaršem, ki iz ječe z rdečtco
odpusili jih je črni upravitelj,
da z njim delili svetu bi pravico.

Arij Stid

nalni osvobodilni borbi«. Zanimiva izvajanja končuje avtor (s posebnim ozirom na Vojvodino in Južno Srbijo) z zahtevo, da mora biti proces nacionaliziranja zemlje neprestan, da mora biti agrarna reforma stalna državna in zasebna skrb ne samo iz socialno-gospodarskih ampak tudi z nacionalno-političnih razlogov. Evg. Ljajki obravnava v svojem spisu »Puškin in Marija Rajevska« pesnikovo ljubavno razmerje s poznejšo kneginjo Volkonsko. Dalje so priobčeni trije novi prevodi L. G. Šajkovića iz Puškinove lirike. Nov donesek k srbski Puškinianii je tudi prispevek dr. Aleks. Jelačića v Slovanskem pregledu. »Puškin in Španija«. Zvezek vsebuje še »Iz pesniške zapuščine Milete Jakšića« po dvoje pesmi Marijana Matijaševića in Milivoja Bosanca ter prozo Stojana Dedića »Ljubav iz sujete«. Nadalje je objavljen začetek razprave Branka Lazarevića »Večno tragično«. O vplivu francoskega realizma na srbskohrvatsko književnost (Krešimir Georčević), Pregled sodobne francoske sociologije (dr. Jovan Gjorgjević), med »Prikazi in beležkami« pa so omenjene prof. Nachtigala »Starocerkenoslovske študije«. »Letopis se naroča pri Matici Srpski v Novem Sadu. Celoletna naročnina din 80.

RAZORI, list za odraslo mladino. Leto V., št. 7. Iz pestre vsebine navajamo: Pastir Jože (Iv. Matičič), Jurij Crnojević, zadnji knez srednjeveške Crne gore (Al. Zavri), Na Gorjušah, kjer je Vodnik duše pasel (Jože Zupanič), Kakšen bo konec Zemlje (J. Baukart), Ob Muri (dr. Fr. Mišič), Trpljenje kitajskega kmeta i. dr. »Razori«, ki jih ureja ravnatelj meščanske šole na Rakeku Tone Gaspari, stanejo celoletno din 80.

OMAMUT, mješečnik jevrejske kulture, leto I, št. 8. (Zasreb, april 1937) prinaša iz peresa zagrebškega odvetnika dr. Lav. Šika članci o delovanju sod. svetnika dr. Vlad. Travnerja v Mariboru na področju raziskave žilovske zgodovine v Sloveniji.

H. Eichrodt: RITEM DELA

IZ PRAKTIČNE MEDICINE

Kako učinkuje luna na nas?

Ljudstva so v vseh časih mislila da ima mesec neki vpliv na dogajanja v človeškem telesu. Tako je še danes razširjeno mnenje, da je mesečno perilo pri ženskah v zvezi z menami lune. Da je to naziranje upravičeno, sta pokazala frankfurtska zdravnikarica dr. Guttmann in dr. Oswald z opazovanjem v 10.393 primerih. Tako se ob času nove in polne lune mesečna perila zelo nakopičijo. Hamburški zdravnik dr. Jores pa je na pobudo neke knjižice iz l 1843, preiskal zveze med luninimi menami in sestavo seča, o čemer piše tieta knjižica. Avtor knjižice, neki Georg Schweig, ugotavlja določeno 6dnevno periodo, v kateri se spremeni teža in izločevanje sečne kisline. V času enega luninega zavrtenja okrog zemlje se odigra pet takšnih period. Dr. Jores je pravilnost tega opazovanja v glavnem potrdil. Najmanjše je izločevanje sečne kisline v času po novi luni. Nadalje so notranji procesi presnove podrejeni tako 6dnevni kakor 29- do 30dnevni periodi obe pe-riodi pa sta odvisni od luninih men. zdr

Umetna iztreznitev

Kakor so sporočili iz mestne bolnišnice v Bostonu, so tani preizkusili nov postopek, po katerem se pijani ljudje iztreznijo popolnoma v pol ure. Z narkozno masko dovajajo takšnim ljudem mešanico plinov za vdihavanje, in sicer sestoji ta mešanica iz 10 odstotkov ogljikove kisline in 90 odstotkov kisika. Važna je ta metoda za iztreznitev oseb ki so pod vplivom življenjsko nevarne pijačosti v globoki nezavesti ali ki imajo napade besnenja. zdr.

Srce 122letnika

»Umschau« je pred nedavnim poročala o edinstvenem anatomskem odkritju. Ko so raziskali srca dveh oseb, ki sta umrli v 112. letu, so ugotovili pač hudo arteriosklerozo, toda boleznj ni bilo videti nobene. Srca sta bili zelo razširjena zlasti v levem delu. To povečanje naj bi dokazovalo ogromno življenjsko silo človeškega srca, ki rase daleč v starost. Eden izmed starcev je še v svojem 100. letu prenesel operacijo s splošno narkozo brez okvare srca. Drugi je delal še v svojem 118. letu, čeprav je trpel na obostih. zdr

PRI OKNU

Foto Delovina, Radgajica

R A D I O

Da so radiokomarji doma povsod, spričuje zanimiv lov komarjev na Danskem. Tamošnja poštna uprava je bila namreč v pričetku lanskega leta dovolila 298 osebam oddajati poročila z lastnimi kratkovalovnimi oddajalci. Le tem pa so užitek in veselje ob lastnih oddajah kratkikomarji, ki so s svojimi neprijavljenimi in vsakršnemu nadzorstvu se odtujočimi pripravami povzročili pravo anarhijo med tri sto izvoljenci. Poštna uprava je zategadelj vzajemno s prijavljenimi amaterji organizirala na komarje pravecato »brakado«. Uspeh tega lova je bil na kratko tale: Zasebniki so ulovili 31, pošta pa 11 neprijavljenih oddajalcev. Kajti strah pred odkritjem je takoj po objavljenem »lovu« napotil toliko ljubiteljev oddajnih postaj na pošto, da znaša število prijavišnih priprav danes že 444.

Češkoslovaška komisija za študij televizije bo zgradila letos 1,5 kilovatni ultrakratki oddajalec za televizijo. Ker bo oddajalec izdelan v Angliji in bo hkrati prirejen na tamošnji način brezžičnega prenašanja slik, bo pred realizacijo tega načrta preteklo še najmanj eno leto.

Dasi ima češkoslovaška najjačje radio oddajalce v Srednji Evropi, je vendarle pričela z gradnjo dveh novih velikih oddajalcev. Prvega gradi zapadno od Užhoroda v Karpatih. Zgradili ga bodo tako močno, da mu bodo zlahka zvečali učinek od 60 kilovatov na 100 kilovatov. Drugega, z učinkom 100 kilovatov grade severnozapadno od Brna.

ZGODOVINA!

Po kaj rineta v Španijo Rajh in Italija? Branit prosveto in samoodločbo narodov? O tem pač ne dvomite, piše L' Europe Nouvelle 20. III. 1937.

Zlasti pa branit... zgodovinske pravice.

Vam gre na smeh? Nepredvidneži. Otrsite se svoje nevednosti.

L. 1767 je živel v Madridu neki Johann Kaspar Thürriegel, lastnik orožarnice. Ta prodajalec topov iz dobe Friderikove je listikrat podpisal s Španijo pogodbo, kjer ji dovoljuje nabrati 6000 oseb nemškega porekla, da bodo ustanovile 45 kolonij na polotoku.

Po 15 letih so priseljenci pusto spremenili v rodovitno zemljo.

»Zato paz, poročajo National sozjalistišche Monatshefte, »vidimo po Jaenski in Koršovski pokrajini belopoite in rusolase kmetec.

In to je slavna dediščina, ki jo branijo reichswehrske bataljoni na španskih tleh.

— Seveda, poročete. Toda Italijani?

— Bogme! Ah ni mesto Munda na Španciscem? In ni li Julij Cezar podvrget to mesto?

NAPOLEON I. IN GROFICA WALEWSKA

Francoski major Marcel, ki tako rekoč obožuje Napoleona, je nedavno imel vrsto predavanj o svojem maliku. V enem je govoril o cesarjevem bivanju na otoku Elbi, to pa o zadnjih treh dneh ljubezni velikega izgnanca: 1. septembra 1814 je grofica Walewska — edina ženska, ki ga je imela rada — čisto skrivaj obiskala Napoleona, ostala tri dni pri njem in se zopet vkrcala 3. sept. zvečer navzlic hudi nevihti, ker ja potni list ni dovoljeval muditi se dlje časa tam. Predavatelj je dognal še to: ko je odstavljeni cesar pozneje na Sv. Heleni zvedel za smrt nežne svoje družice slabša ur, se je zaklenil v svojo sobo in se razjokal. To se mu je menda primerilo prvokrat. (nk)

Ekstremna socialna gibanja, ki se kažejo v revolucionarnih množestvenih nasiljih sedanjega časa, so manifestacije neuravnovesenega povojnega človeka. Nasilne razredne revolucije, ki se uveljavljajo v težkih krvavih preganjanjih in besno uničujoče vse, kar ni v skladu z ideologijo in čustvi novih vladarjev, kakor tudi oznanjevanje strastnih in netolerantnih strankarskih idealov, ki jih spremlja zatiranje vseh svoboščtn, in preganjanje ali uničenje vseh onih, ki drugače mislijo in čutijo — vse to je znak propada, značilnost povojnega človeka — znak politične, gospodarske in moralne krize našega časa.

Dr. Edvard Beneš

PRAKTIČNE NOVOTE

Sito na lastnih nogah

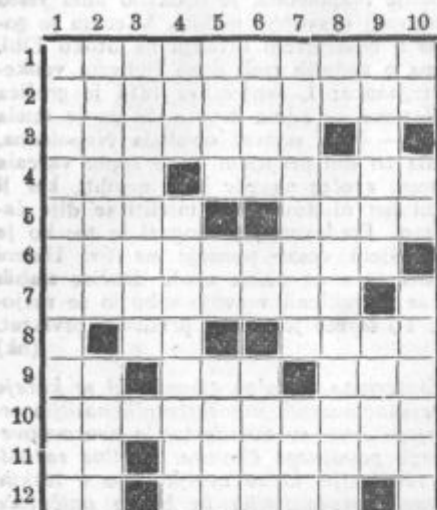
Spet so odkrili Kolumbovo jajce. Namreč sito, ki se ne obeša samo v posodo, temveč ima lahko tudi svoje noge in stoji potem tako visoko, da spraviš vsako skle-

do pod njega. To tlačilno sito sestoji iz močnega kovinskega obroča in treh nog iz zelo stabilne, pocinkane žice. Če porineš zgornje konce pocinkanih žic v ušesca na obroču, dobiš trinožnik, v katerega lahko položiš okroglo sito. Pri tem imaš za mešanje v skledi dovolj prostora. Celotna priprava obsega razen trinožnika prav za prav dve siti, srednjega in s širšimi odprtinami, poleg tega tudi sparni valje.

K R I Ž A L J K A

Crassus

Vodoravno: 1. švedska igralka, ki se kmalu poslovi od filma (ime in priimek z G), 2. samouprava, avtonomija (srbhvr.), 3. majhen rman + vzklík, 4. trpni deležnik od »viti« + naslov na pismu (iz frc.), 5. anagram glagola »diti« + Dedalov sin, bajni letalec, 6. dva predloga in »sklon«, 7. negovan (srbhvr.) + predlog 8. hodi, pojdi (lat.; v slovanskih jezikih pomeni »tudi«) + uradna kratica za severno amer. državo Missouri + grof Maresuke, ki je 1905 zavezal Port Arthur, 9. medmet + mesto v črnogorskem primorju pod planino Mozuro (v Ameriki znači preprosto krčmo) + človek, mož (angl. in nemško), tudi otok v Irskem morju, 10. ponavljati (iz lat.), 11. drog (prim. nem. Haken) + mestece, po katerem je dobila ime Rogaska Slatina, 12. kem. znak za galij +, rabota, kuluk, + protivni veznik.

Navpič: 1. nikalna izjava, na obe strani čitljiva o neodvisnem angleškem publicistu, ki piše v »list »Observer«, 2. rum in čaj (srbhvr.) + tekoča voda, 3. državni socializem (po frc.) + kemijski znak za fosfor, 4. zvok, glas + frankovski kralj, Klotarjev sin, ki je zavladal l. 628. čez vsa Francijo, 5. Anica (otročko) + sol (srbhvr.) + lagunski greben v toplem morju, 6. metateza iz »godec« + dva predloga + gl. m. Letonske na Dvini, 7. Anton Martin Križan (skraćeno) + nazadnjak v vodi, 8. niponska mera za dolžino + upraviteljski mesti (tudi gospodarski poslopji), 9. besen

(srbhvr.) + gače, spodnje hlače, 10. jajca (grško) + ploskovna mera + sinja in rumena ptica. — Za pravilno rešitev razpisujemo tri nagrade v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati na uredništvo »Življenja in sveta« najkasneje v enem tednu.

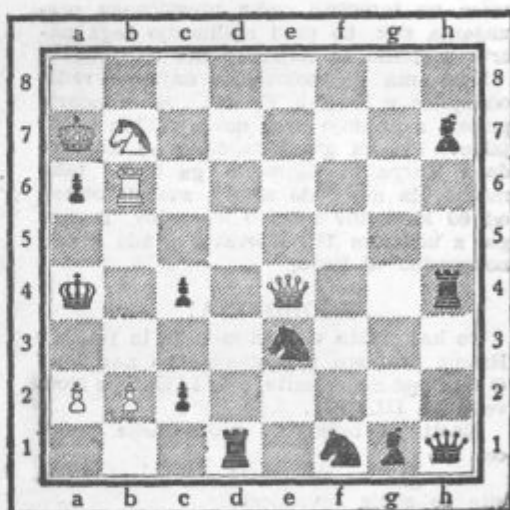
REŠITEV KRIZALJKE V ŠT. 16.

Vodoravno: 1. kh-ost-mp, 2. Ole-t-par, 3. Benjowski, 4. rb-co-lb, 5. a-mason-a, 6. Kapdob, 7. o-Repež-m, 8. vo-rio-ma, 9. St. Quantja, 10. emu-t-Ero, 11. ni-han-on... S tem so polni tudi pokončni stolpci. — Vzlic tiskarski pogreški glede začetnic organista Filipa Repeža so mnogi rešili križaljko pravilno. Za uganko je bil izžreban Franjo Vajd, mešč. šol. učitelj v Celju.

PROBLEM 199

E. Mansfield, Škotska

Mat v dveh potezah

Rešitev problema 198

1. Kh1-g2!, Le5 (d4, c3, b2, a1); 2. Te8+ Kg7; 3. Se7 poleg 4. Tg8 mat (a); 1... Kg7; 2. Tf6, Kg8; 3. Se7+ poleg 4. Tf7 mat (b); 1... Kg8, 2. Se7+ poleg 3. Sf5; 4. Te8 mat (c); 1... Lf6, 2. gxf itd. (d).

K NAŠIM SLIKAM

»Ob ohran: Contax, Tessar 2,8, zašč. 5 cm, 2/35 sek.

UREDNIK IVAN PODRZAJ — TELEFON ŠT. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRACA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ ADOLF RIBNIKAR —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI, PREDSTAVNIK FRAN JERAN
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 4, —
po raznašalcih dostavljena Din 5.—